

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

V Обикновено Народно Събрание

(втора редовна сесия).

XLIII ЗАСЪДАНИЕ, СЪББОТА, 17 ДЕКЕМВРИЙ 1888 ГОДИНА.

(Начало въ 10 часа прѣди пладнѣ, подѣ прѣдсѣдателството на подпрѣдсѣдателя г-на П. Славкова).

Прѣдсѣд.: (Звъни). Засѣданието се отвара.

Г-да прѣдставители! Понеже съ прочитанието на списъкътъ се губи вѣщо половина часъ и повече, азъ ще помоля г-да квесторитѣ да прѣброятъ колко прѣдставители има на лице, за да се види имали законното число прѣдставители, за да може да се пристъпи къмъ разгледане положенитѣ на дневенъ редъ въпроси. (Гласове: Има болшинство).

Квесторъ Ф. Цаневъ: (Брои прѣдставителитѣ). Приехтъ сѣ 152 прѣдставители.

Прѣдсѣд.: Значи има законното число прѣдставители, за да се пристъпи къмъ разгледане положенитѣ на дневенъ редъ въпроси.

На дневенъ редъ иде първо доклада на комиссията по законо-проекта за дѣсятъчния налогъ въ Княжеството.

Г-нъ докладчика на финансовата комиссия, по законо-проекта за дѣсятъчния налогъ въ Княжеството, има думата.

Докладъ. П. Вълнаровъ: Азъ ще пристѣпа да прочета доклада по разгледанieto законопроекта за дѣсятъчния налогъ и послѣ ще чета законо-проекта членъ-по-членъ. (Чете).

„ДОКЛАДЪ

до V Обикновено Народно Събрание

Отъ Финансовата Комиссия.

Господа прѣдставители,

Финансовата комиссия, като разгледа внимателно въ нѣколко засѣдания внесенъ законопроектъ за дѣсятъка, намѣри го за неприспособимъ по цѣла България, при това като взе прѣдъ видъ, че досегашната десятъчна система не почива на справедлива почва и не лѣжи равномерно върху земледѣлицѣтъ, защото

не само цѣли окрѣжия и околии, но и много сѣсѣдни общини, съ еднакво плодородие, плащатъ твърдѣ несъразмѣрно, то за да би могло въ бѣдѣще, да се положи точна и справедлива основа за разпрѣдѣлението поземелний налогъ за десятъка, тя направи радикално измѣнение въ дѣсятъчната система, като проектира новъ законъ, по силата на който дѣсятъка, да се събира за на-прѣдъ въ натура, въ продължение на четири години, толкозъ повече, че за това взе съгласието на правителството и мнѣнието на повечето отъ васъ.

Ето прочее, г-да прѣдставители, съставенъ за тая цѣль

ЗАКОНЪ

за дѣсятъчния налогъ въ Княжеството.»

Прѣдсѣд.: Ще се вотира заглавието на закона. Който не го приема да си вдигне рѣката.

Н. Шивачевъ: Искамъ думата.

Прѣдсѣд.: Г-нъ Шивачевъ има думата.

Н. Шивачевъ: Както се вижда, г-да прѣдставители, комиссията, въ доклада си, който внесе сега, изказва едно много хубаво мнѣние, че законопроектъ за дѣсятъкътъ, който бѣше внесенъ отъ правителството, е неприспособимъ. Азъ се радвамъ, че уважаемата комиссия е дошла до едно таквось, радостно за насъ, убѣждение. Тукъ въ доклада си тя казва, че финансовата комиссия «като взе прѣдъ видъ, че досегашната дѣсятъчна система не почива на справедлива почва и не лѣжи равномерно върху земледѣлицѣтъ» и казва: «за да би могло въ бѣдѣще да се положи точна и справедлива основа за разпрѣдѣлението поземелний налогъ за дѣсятъка, тя направи радикално изменение въ дѣсятъчната система, като проектира новъ законъ, по силата на който дѣсятъка да се събира за на-прѣдъ въ натура, въ продължение на

четири години.» Тоя законопроектъ, г-да прѣдставители, или тъй да кажа — законъ на уважаемата комиссия — едвамъ вчера ни се раздаде, тъй щото, едва ли би ималъ човѣкъ време, да си състави върху него едно мнѣние. Азъ ще обърна вниманието на г-да прѣдставителитѣ, и то е: Да ли уважаемата комиссия, по силата на членове 108 и 109 отъ конституцията, е могла да внесе новъ законопроектъ? Комиссията е имала право и ний ѝ благодаримъ, че тя е признала, че внесенъ отъ правителството законопроектъ не отговаря на интереситѣ на страната, но що се касае до това, да ли тя е имала право да внесе новъ законопроектъ, то е въпросъ, къмъ който трѣбва да се опитимъ, прѣди да пристѣпимъ къмъ разгледанieto на законопроекта. Членъ 108 отъ конституцията казва: (чете:) «Законодателната инициатива принадлежи на Княза и на Народното Собрание;» а чл. 109 казва: (чете:) «Законопроектитѣ и прѣдложенията на правителството се внасятъ въ Народното Собрание отъ надлѣжнитѣ Министри по Княжеска заповѣдь.»

«Всѣкой прѣдставитель сѣщо може да внесе въ Народното Собрание законопроектъ, или прѣдложение, ако тѣ сѣ подписани отъ една четвъртина отъ присѣствующитѣ прѣдставители.»

Тѣй щото, г-да прѣдставители, азъ просто обръщамъ вниманието ви върху формалната страна на тоя законопроектъ. Всѣкой единъ законъ, за да има силата на такъвъ, трѣбва да бѣдѣтъ изпълнени по него всичкитѣ формалности. Тѣй щото, комиссията, по силата на чл. 100 отъ конституцията, не е имала и не може да има право да внесе какъвто и да е законопроектъ. Вий можете да бѣдете съгласни всички, че тоя законопроектъ е добръ, можъ да бѣдѣ съгласенъ и азъ, но веднажъ конституцията не изпълнена, не може да се пристѣпни къмъ разгледанieto му. (Гласове: Може.) Вий можете да направите всичко, но азъ ви казвамъ, че конституцията не го допуска; вие можете даже и безъ законопроектъ да има, да приемете единъ законъ, но азъ ви казвамъ, че комиссията не е и не може да бѣде компетентна да внесе никакъвъ законопроектъ. Само когато правителството, или $\frac{1}{4}$ отъ прѣдставителитѣ внесатъ законопроектъ, само тогава имате право да разсѣждате по него и да го приемате.

Азъ, г-да прѣдставители, просто за изпълнение на чл. 109 отъ конституцията, повдигнахъ тоя въпросъ. Сега остава на васъ да рѣшите: да ли е въ интересъ на страната, щото да се нарушаватъ законитѣ. (Тропане.) Ако вие виждате, че може да се нарушаватъ законитѣ, чл. 109 отъ конституцията допуска това, то е ваша работа. Азъ просто повдигнахъ въпросътъ отъ принципиална точка зрение, и вѣрвамъ, че и самото правителство ще се съгласи съ мене.

М-ръ Стамболовъ: Както знаете, у насъ законътъ за поземелный налогъ бѣше такъвъ, щото поземелный дѣсятъкъ бѣше обърнатъ на пари и разхвърлянъ на общинитѣ. Прѣдъ видъ на туй, правителството мислѣше за улеснение на населението да състави единъ новъ законопроектъ, който и прѣдстави въ Народното Собрание. Тоя законопроектъ се измѣни отъ комиссията радикално, защото комиссията намѣри, че тъй както бѣше внесенъ отъ правителството, е неприложимъ и правителството се съгласи съ измѣненiята, които тя направи. Щомъ правителството се съгласява съ измѣненiята направени отъ комиссията, то се разбира, че нито можемъ да имаме работа съ 108 и 109 членове отъ конституцията. Ако правителството настояваше на внесенъ

отъ него законопроектъ, сега всички щехме да поддържаме г-нъ Шивачева, че комиссията не може да внесе новъ законопроектъ въ събранието: но щомъ правителството го е приело, прѣдполага се, че тѣзи, които сѣ го опълномошили и тѣ го приематъ, и за туй нѣма освѣтъ да се пристѣпни къмъ четението му. (Гласове: Изчерпанъ е въпросътъ).

Прѣдсѣд: Желаетъ ли Нар. Собрание да се дебатира още по въпросътъ, повдигнатъ отъ г. Шивачева? (Гласове: Не жалае.) Който желае да си вдигне рѣката. (Никой не вдига.) Нѣма да се дебатира.

Ще се гласува заглавието на законопроекта, както се прочете отъ г. Докладчика. Който не го приема да си вдигне рѣката. (Никой не вдига.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 1. Дѣсятъчния налогъ отъ земнитѣ произведения ще се събере въ натура прѣзъ 1889, 90, 91 и 92 години.»

Прѣдсѣд: Ще се гласува. Който не приема чл. 1, както се прочете отъ г-на Докладчика, да си вдигне рѣката. (Никой не вдига.) Приетъ.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 2. Исписването, както и събирането на произведенията се възлага върху грижата и отговорността на общинекитѣ съвѣти подъ надзора на членоветѣ отъ Окр. Съвѣти, финансовитѣ агенти и нарочно поставенитѣ за това правителствени контролери по единъ за отъ една до шестъ общини.»

Дако Ангеловъ: Г-да прѣдставители! Азъ мисля и вѣрвамъ, че и г. М-стрѣтъ ще се съгласи по тоя въпросъ, щото чл. 2 да се измѣни, или, по-добрѣ, да се обясни въ такова направление: Тамъ, гдѣто се казва, че финансовъ агентъ и нарочно за това поставенитѣ правителствени контролери, надзираватъ исписването, както и събирането на произведението, азъ разбирамъ отъ това, че финансовитѣ агенти ще бѣдѣтъ назначавани отъ окрѣж. управители въ всѣкой окрѣженъ градъ. Понѣже по-горѣ, въ сѣщия членъ се казва, че исписването, както и събирането на произведенията, се възлага върху грижата и отговорността на общин. съвѣти, подъ надзора на членоветѣ отъ окрѣж. съвѣти, понеже, казвамъ, тукъ ясно се казва, че отговорността, за лъжливото исписване на произведението, лѣжи исклучително на окрѣж. съвѣти и общинекитѣ, то ми се струва, че нѣма да сгрѣшимъ, ако прѣдвидимъ и тукъ една забѣлѣжка, която ще има слѣдующето съдържание: «Окрѣжнитѣ управители, съвмѣстно съ постояннитѣ комиссии, назначаватъ контролоритѣ, на които се възлага длѣжността да описватъ произведението.» Причинитѣ, които ме заставятъ да искамъ това допълнение сѣ слѣдующитѣ: Отъ поминало годишната практика, когато пакъ у насъ сѣществуваше дѣсятъчната система, знаемъ, че окрѣж. управители, по едни, или други причини, бѣха назначили въ окрѣж. градове за контролори такива, които хабѣръ нѣматъ отъ тая работа. Такива контролори, като незапознати съ работата, която имъ се възлага, сѣ вършили при исписването това, което имъ кажатъ, и работата е ставала така, щото е ставало нужда да се пращатъ втори и трети комиссии, да провѣрватъ работата имъ, за да не се нанесе врѣда на държавата. Азъ намирамъ, г-да прѣдставители, че ако се даде правото за назначаване контролори, за исписване произведенията, отъ постояннитѣ комиссии и окрѣж. управители съвмѣстно, тѣ ще назначаватъ хора такива, за които неможѣтъ да бѣдѣтъ отговорни

прѣд централното правителство, ако не се съобразяватъ съ интереситѣ на правителството и на населението. Дѣйствително, че въ тоя законъ има единъ членъ, въ който сжществува едно наказателно постановление, за наказанието на такива чиновници, но пакъ ми се струва, че за да постигне законодателятъ цѣльта си, и за да се оградятъ интереситѣ на правителството и населението, а отъ друга страна, и за да се не назначаватъ хора, които нито хаберъ иматъ отъ тѣзи работи, азъ мисля, че нѣма да направимъ злѣ, ако дадемъ право, тоя въпросъ да се разрѣшава отъ окрѣж. управители, съвмѣстно съ постояннитѣ комиссии, които да опрѣдѣлятъ лицата, които да се занимаватъ съ контролоритѣ по изписването и събирането на производенията.

Докл. П. Вълнаровъ: Г-да прѣдставители! Въ всѣкой законъ трѣбва да се прѣдвиждатъ принципитѣ. Желанието на г-на Дако Ангеловъ ще бѣде удовлетворено въ особенъ правилникъ, който М-ството на Финанситѣ, съгласно съ чл. 23 отъ тоя законъ, ще състави. Отъ само-себе си се разбира, че при назначаването на контролоритѣ, ще се иска миѣнието на Окр. Управителъ, тѣй сжщо и на постоянната комиссия, а може би и на надлѣжний Окол. Началникъ. За туй, азъ мисля, че нѣма какво да се говори по тоя въпросъ. (Гласове: Изчерпанъ е въпросътъ).

Кръстю Тодоровъ: Г-да прѣдставители! Азъ бѣхъ казалъ да се тури къмъ тоя членъ една втора забѣлжка, съ такова съдържание, че контролоритѣ, които ще ходатъ по селата да провѣрватъ прѣброяването и събирането на производенията, да кондисватъ по ханищата, а не, както прѣзъ 1881 год., по къщата на хората. Тѣй сжщото трѣбва да се каже и за финансовитѣ нагледници, защото азъ знаа, че и до днесъ финансовитѣ нагледници кондисватъ по къщата. Азъ мисля, че това не е добро, и за туй моля да се тури една такава забѣлжка. Ако това е невъзможно да стане, то поне г. М-стрѣтъ да прѣдпише на финансовитѣ нагледници да не ходатъ по къщата на хората и да правятъ безобразни работи. Които взиматъ плата, трѣбва да кондисватъ на ханъ. Моето миѣние е такова.

Н. Шивачевъ: Азъ . . . (Гласове: Да се гласува). Ще кажа нѣколко думи по тоя параграфъ. Щомъ, г-да Прѣдставители, приехте веднажъ една система за дѣсятъкътъ, да се събира въ натура, система вече осждена отъ цѣлий свѣтъ, даже и отъ Цариградската конвенция, и щомъ веднажъ г. Кръстю Тодоровъ се съгласи съ приемането ѝ, то трѣбва да приемете всичкитѣ послѣдствия. Какъ, г-да прѣдставители, приемате системата за дѣсятъкътъ, а ви се свидатъ кокошкитѣ и пр. Наистина, може да бѣде и по-злѣ, отколкото въ 1881 година, но тѣзи работи трѣбва г. Тодоровъ да ги търпи, защото щомъ приеме едно нѣщо, трѣбва да приеме и послѣдствията му.

Относително назначаването на контролоритѣ, дѣйствително, че по чл. 2, трѣбва да се опрѣдѣли, кой ще ги назначава. Азъ не съмъ съгласенъ да се назначаватъ отъ постояннитѣ комиссии, както каза г. Дако Ангеловъ, защото, ми се чини, по-добрѣ ще бѣде, ако правителството, или М-ството на Финанситѣ ги назначава, по прѣдставлението на Окрѣж. Управителъ, или Окол. Началникъ. Ако г. Дако Ангеловъ има голѣмо довѣрие въ постоянната комиссия въ Рѣхово, може да има нѣкои други комиссии, които да не се ползоватъ съ такова довѣрие. Ми се чини, че не може да се приеме, че дѣйствително всичкитѣ постоянни комиссии ще назначаватъ добри хора. Заради туй (тропане),

азъ мисля, че не ще бѣде злѣ, ако се направи една забѣлжка такава, че контролоритѣ се назначаватъ отъ М-стрѣтъ на Финанситѣ, по прѣдставление на надлѣжний Окрѣж. Управителъ. А що се касае до правилникътъ, който спомена г. Докладчикътъ, ми се чини, че той не се отнася до начинътъ на провѣрването и други нѣкакви работи. Това е, което имахъ да кажа, и на свършване ще забѣлжа, че тия г-да, които тропатъ, може би, ще дойде единъ день, гдѣто ще плачатъ за това.

М-ръ Саллабашевъ: Азъ мисля, г-да прѣдставители, че това е въпросъ, който послѣ ще се разисква и урѣди отъ Министерството на Финанситѣ. Увѣрявамъ ви, че Министерството на Финанситѣ ще изучи добрѣ тоя въпросъ и ще урѣди, както назначаването на тия контролори, тѣй сжщо и самия начинъ на контролирането, за запазване интереситѣ, както на съкровището, тѣй сжщо и на населението. Моля, прочее, да се приеме членътъ, както е, а подробности ще се урѣдатъ послѣ.

К. Мерасчиевъ: Слѣдъ обясненията, които даде г-на Министрѣтъ на Финанситѣ, азъ мисля, да се разисква повече е излишно, и за туй прѣдлагамъ 14 членъ.

Прѣдсѣд. Има прѣдложение да се прѣкратятъ дебатитѣ. Който не приема това прѣдложение, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Ще се гласува чл. 2, както го прочете г-нъ Докладчика. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете): «Чл. 3. Непокрититѣ недвижими имоти и произведенията имъ се вписватъ въ книгитѣ на ония общини, въ землището, на които сж тѣ намиратъ».

Ст. Задгорски: Г-да Прѣдставители! Както видите, чл. 3, казва че непокрититѣ недвижими имоти и произведенията имъ се вписватъ въ книгитѣ на ония общини, въ землището на които сж тѣ намиратъ. Азъ мисля, че тукъ ще стане грѣшка въ глобяването нарушителитѣ на тоя членъ, както стана въ 1880—1881 год., защото недвижими непокрити стежания има, които даватъ плодъ, но неподлежатъ на дѣсятъкъ, както сж: тютюнитѣ и лозята. Единъ дюлюмъ дава около 40 лева данъкъ, а лозята подлежатъ на другъ специаленъ данъкъ, несѣотвѣтствующъ на данъка, който се взема за другитѣ недвижими непокрити стежания. За това азъ мисля, че г-нъ М-ръ на Финанситѣ, както и г-нъ докладчикътъ, ще се съгласатъ да се направи тѣзи добавка къмъ члена: «Съ исключение лозята и дюлюмитѣ, посѣти съ тютюнъ, които подлежатъ на специаленъ законъ». Азъ мисля, че това нѣма да поврѣдни нито измѣни сжщността на члена.

Д-ръ М. Пачевъ: Г-да Прѣдставители! Азъ тоже щѣхъ да се простра върху това, което г. Задгорски говори. Тукъ тоя членъ е съвършено не опрѣдѣленъ: Тѣй както е редактиранъ, излиза, че тукъ влизатъ и горитѣ, и лозята, и тютюнътъ и прочее. Забѣлжката, която г. Задгорски направи е справедлива. Тукъ трѣбва да се опрѣдѣлятъ недвижимитѣ имоти, които подлежатъ само на дѣсятъкъ, сирѣчь нивитѣ, които се сѣятъ съ жито, просо и пр., а ливадитѣ, горитѣ, лозята, тютюнитѣ и други, да се исклучатъ. Вий можете да приемете тоя членъ: за мене е сѣ равно, но азъ обръщамъ вниманието на почитаемото Нар. Събрание, че члена е неопрѣдѣленъ. Това е моя длъжностъ, като народенъ прѣдставителъ, пакъ вий, ако щете приемете го.

(Прѣсѣдателското мѣсто заема Прѣсѣдателя З. Стояновъ).

Д. Цековъ: Дѣйствително членътъ е неясенъ. Още когато се внесе, въ миналото заседание, отъ правителството първий пътъ той законопроектъ, мисля, че стана обещание, че тукъ ливадитѣ, лозята и горитѣ нѣма да спадатъ. Отъ друга страна, не може нито дума да стане за лозята и горитѣ, тъй като тѣ сж обложени съ други даждия. Тукъ, въ тоя членъ, може да се разбиратъ само тѣзи недвижими покрити имоти, които произвеждатъ храни.

Докл. П. Вълнаровъ: Г-да прѣдставители! За горитѣ даже не може да става и дума, защото за тѣхъ има особенъ законъ. Кolkото за другото, отъ което се страхуватъ г-да Прѣдставителитѣ, имамъ да кажа, че при всичко, че въпросътъ за мене е много ясенъ, защото послѣдующийтъ членъ го обяснява, че се съгласихме да се тури слѣдъ думата «имоти», въ скоби «подлежащи на дѣсятъкъ». (Гласове: Съгласни).

Хр. Векиловъ: Азъ мисля, г-да, че това е упомѣнхто въ чл. 17. Въ чл. 17-й е казано: «Отъ градинитѣ, оризищата, гюловѣтѣ, бахчинитѣ и бостанитѣ, ще се взема въ пари поземелний налогъ и пр.» Тѣй щото нѣма нужда да се прави никаква прибавка. Азъ мисля, че въпросътъ е доста разясненъ и нѣма нужда да се бавимъ по-нататъкъ да го разискваме.

Прѣдсѣд. Ще се гласува чл. 3, както се измѣни отъ г-на Докладчика. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 4. Никой отъ назначенитѣ правителствени контролори не може да надзирава изписването и събирането на земнитѣ произведения, въ една и сѣща община двѣ години наредъ, а сѣщо така и въ оная община, гдѣто има свои какви да било имоти».

Езекия Филиповъ: Въ чл. 4 е казано: «Никой отъ назначенитѣ правителствени контролори не може да надзирава изписването и събирането на земнитѣ произведения, въ една и сѣщата община, двѣ години наредъ, а сѣщо така и въ оная община, гдѣто има свои какви да било имоти». Тукъ е мѣстото му, г-да Прѣдставители, да се помене и за членовѣтѣ на Окржнитѣ Съвѣти, да немогътъ да назначаватъ тамъ контролори, отъ гдѣто се избиратъ, именно за това, че въ назначаването може да има прѣстъ и влиянието на неговитѣ избиратели.

Г. Каракашовъ: Азъ мисля, г-да, че тукъ се говори за контролоритѣ. Контролори се наричатъ тия, които отиватъ да контролиратъ събирането и прѣброяването на произведението. Нѣма нужда тукъ да се говори за Окржнитѣ Съвѣти.

Прѣдсѣд. Ще се гласува чл. 4, както се прочете. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 5. Правит. контролоръ съвмѣстно съ общ. управление прѣброява количеството на земленитѣ произведения въ общината или селото».

Ст. Къойбашиевъ: Понеже е думата за чл. 5-й, който има сходство съ чл. 6-й, азъ мисля, че тукъ има една твърдъ голѣма мжчнотия. Тукъ е казано: «Правителствени контролоръ, съвмѣстно съ общинското управление, прѣброяватъ количеството на земленитѣ произведения въ общината, или селото». Прѣдставите си, г-да прѣдставители, че една община състои отъ 3 села съ по отъ 20 до 80 къщи. Контролора, разбира се, не ще може да прѣброи произведенията на всичкото село отъ веднажъ, а при това

може да се случи и врѣмето джждовно, така щото той до като прѣброи произведението на една община, снопитѣ на другата община ще изгниятъ, и съ това се изгубва всичкий трудъ на населението. За това, азъ мисля, че ако думата «прѣброява» се замени съ «провѣрява», тая мжчнотия ще се махне. Азъ разбирамъ провѣряването тѣй, че ако контролора нѣма врѣме да провѣри всичкиятъ произведения, той може да провѣри само тукъ тамъ по една частъ, и отъ това да си състави понятие за правилното прѣброяване на всичкиятъ произведения. Тѣ даже могатъ да си принесатъ снопитѣ въ село, и съ това ще се прѣмахне мжчнотията, да се изгубва трудътъ на населението. Азъ мисля, че г. М-стръ на Финанситѣ ще приеме тая моя забѣлжка.

М-ръ Саллабашовъ: Азъ разумѣвамъ, че контролорътъ ще присѣтствува при всичкиятъ прѣброявания, но не на всѣки човѣкъ особено, а на цѣлата община изъ цѣло, т. е. контролора ще присѣтствува само при общото прѣброяване на произведенията въ една цѣла община, а на общинскитѣ управления остана длжността да изписватъ на всѣки притежател колко снопа има. А колкото за това, че много врѣме ще трѣбва за прѣброяването, законътъ дава пълна свобода на М-ството на Финанситѣ да назначава по единъ контролоръ за едно село, или отъ 2 до 6 села. Има села много малки, гдѣто прѣброяването на 6 села може да се свърши отъ единъ контролоръ. Азъ прочее мисля, че членътъ може да се приеме тѣй, както е редактиранъ отъ комисията.

Докл. П. Вълнаровъ: Г-да прѣдставители! Слѣдъ обясненията на г. М-стра на Финанситѣ, азъ мисля, че нѣма какво да се говори, но ще кажа само за свѣдение на г. Къойбашиева, че щомъ ний приѣхме една система, трѣбва да приемемъ и нейнитѣ прѣдписания. Той казва, че нѣкои общини могли да останатъ по-назадъ и да изгниятъ произведенията. Азъ ще му отговоря, че контролорътъ нѣма да стане причина за изгниването на произведенията, защото той, както обясни г. М-стрътъ, ще присѣтствува само при общото прѣброяване, което може да свърши въ едно твърдѣ кратко врѣме, а подробноститѣ оставятъ на общинското управление да запише въ особена книга, прѣдвиденото въ слѣдующий членъ. За туй, азъ моля да се приеме члена, както е въ законопроекта.

Хр. Векиловъ: Г-да прѣдставители! Обясненията, които даде г. М-стрътъ, идатъ до нѣкъдѣ да ни задоволятъ, но азъ ще кажа друго едно нѣщо. До колкото ми е извѣстно, отъ това, какъ сж събирали въ миналитѣ години тоя дѣсятъкъ, мисля, че е много на мѣстото си прѣдложението на г. Къойбашиева — да се замени думата «прѣброява» съ «провѣрява», защото щомъ остане да се прѣброява, излиза, че контролора непрѣменно трѣбва да присѣтствува при прѣброяването, а като присѣтствува, значи произведенията на едно село ще бждатъ по-напрѣдъ провѣрени, а на другото по-късно, а на третъо снопитѣ ще бждатъ изгнили до пристигването му. За това нѣка да оставимъ свободни общинскитѣ съвѣти да прѣброяватъ произведенията, а на контролоритѣ да прѣдоставимъ само да ги провѣряватъ, когато намѣратъ за добръ. По моето мнѣние, провѣряването трѣбва да става не обязательно, а по слѣдующий начинъ: може за примеръ контролора да добие сведения, че въ еди-кое си село е станало опущение въ прѣброяването и той отива да направи провѣрка, а въ противенъ случай, той може и да не отиде. За туй, азъ ще ви моля, да приемете прѣдложението на г-на Къойбашиева, да се замени думата

«прѣброява» съ «прѣвѣрява», защото съ това ще се направи една добрина на населението, да не гниятъ трудоветъ му по полето, до като пристигне контролѣора.

К. Калчовъ: Азъ мисля, че г-нъ докладчика си противоречи съ това, гдѣто не се съгласява съ прѣдложението на г. Къойбашиева. Той каза, че контролѣора ще прѣброява произведенията изъ цѣло. Но за да дойдешъ до цѣлото, трѣбва да прѣброишъ частитѣ: Трѣбва да видишъ, че Иванъ има 100 снопа, Драганъ 200, и тогава да заключишъ, че суммата е 300. Щомъ значи за да се прѣброи цѣлото, се иска прѣброяването на частитѣ, излиза, че за всѣко село трѣбва да има по единъ контролѣоръ, за да не страдатъ интереситѣ на населението, и за това именно, непрѣменно трѣбва да се приеме прѣдложението на г. Къойбашиева, че контролѣора прѣвѣрява произведенията.

Докл. П. Вълнаровъ: Г-да прѣдставители! Какъ повтарямъ да кажа, че контролѣора отива да прѣброи произведението на цѣлото землище въ купъ (Шумъ), а пакъ общинското управление държи подробноститѣ и смѣтка кой колко дѣсятъкъ трѣбва да плати. На правителството е потребно да знае цѣлата сума, а пъкъ разхвърлянето на частитѣ е работа на общинскитѣ управления. Ето защо контролѣора ще ходи да прѣброява цѣлата сума.

Ст. Къойбашиевъ: Г-да! Азъ ако повдигнахъ тоя въпросъ, мислѣхъ, че правя едно улеснение на правителството и на населението. Когато правимъ закони, азъ разбирамъ, че трѣбва да глѣдаме да запазимъ интереситѣ на сѣкровището, но никакъ не да поврѣдимъ интереситѣ на населението. Ний знаемъ какъ става беглякъ: общинитѣ го вписватъ, а контролѣоритѣ прѣвѣряватъ. Ако контролѣоритѣ иматъ врѣме да прѣброятъ произведенията добръ, но ако дойде дъждовно врѣме, то тѣ не трѣбва да си губятъ врѣмето съ прѣброяването, а да се ограничатъ само съ едно прѣвѣряване по тоя начинъ: ако въ една община има напримеръ 60 лица, той може да прѣвѣри произведенията на три или на 12 и по тѣхъ да си състави заключение за вѣрното прѣброяване на произведенията и на другитѣ лица. Азъ мисля, че ако приемете това, ще направите голѣмо улеснение, а иначе законътъ ще излѣзе такъвъ, щото не ще бѣде нито въ полза на правителството, нито въ полза на населението.

Д-ръ М. Цачевъ: Прѣдложението, което се прави сега, г-да прѣдставители, е най-правитчно, защото друго-яче е невъзможно. Ако не приемете това прѣдложение, ще срѣщнете постоянни оплаквания на земледѣлцитѣ, защото трудътъ имъ ще изгнива по нивята. Тия работи ги знаемъ, г-да прѣдставители, и за тѣхъ има сума рапорти, дадени противъ бившето наше правителство, и зарадъ това азъ настоявамъ, че трѣбва да приемемъ прѣдложението на г. Къойбашиева, щото контролѣоритѣ да иматъ право само да прѣвѣряватъ произведенията. Азъ съмъ първий, който ще се съгласа, че произведенията трѣбва да се прѣброяватъ отъ контролѣоритѣ, но това е невъзможно, защото тогава трѣбва да назначимъ за всѣко село по единъ контролѣоръ. Вие знаете, когато дѣсятъкътъ се прѣброяваше отъ турското правителство, колко хора страдаха отъ тия юшурджий, които неможахъ да успѣятъ да прѣброятъ снопитѣ на населението на врѣме. За това азъ моля почетаемото Нар. Събрание, да даде това улеснение на населението и да не ставаме причина, щото неговитѣ трудове да отиватъ на праздно. Отъ друга страна, азъ мисля, че кметоветѣ на общинитѣ, заедно съ другитѣ членове на общинитѣ, не трѣбва да се прѣдо-

лага, че сж хора безчестни и да не се вѣрва, че прѣброяването отъ тѣхна страна ще бѣде не вѣрно, защото най-сетне, ако се допустне това нѣщо, трѣбва да имаме прѣдъ видъ и това, че ний имаме закони, по които се наказватъ прѣстѣпленията. Какво основание може да има правителството да не вѣрва въ вѣрността на тия смѣтки, които ще му прѣдставятъ кметоветѣ, когато има законъ, който наказва кметоветѣ, ако прѣдставатъ лъжливи свѣдения. Слѣдователно вий трѣбва да се убѣдите, че не трѣбва да се прави това затруднение на населението, защото въ послѣдствие ще имаме голѣми главоболия и всички ще ни осждаатъ за тая работа.

П. Цонковски: Г-да прѣдставители! Азъ ще подкрепя мнѣнието на г. Къойбашиева, защото, ако се остави да прѣвѣряватъ контролѣоритѣ, не е тѣй лѣсна работа. Трѣбва да знаемъ, че има балкански мѣста, толкова широки, щото контролѣора не е въ състояние отъ баиръ на баиръ да прѣвѣрява. За това, азъ ще моля г. М-стра на Финанситѣ и г-на Докладчика, да се съгласятъ съ прѣдложението на г. Къойбашиева.

Ат. Насалевски: Г-да прѣдставители! Повдигнатия въпросъ отъ г. Къойбашиева е много умѣстенъ, защото има села планински, гдѣто едни жънатъ въ юлий, други въ августъ, други въ септемврий и контролѣоритѣ, както ставаше прѣдъ 1879, 80 и 81 година, чакатъ да се свърши жътвата и чакъ около 4, 5, 6 Ноемврий отиватъ да прѣброяватъ, така щото до това врѣме жътвата, която се е свършила: прѣзъ м. юлий, или августъ, бива изгнила. За това бихъ молилъ да се приеме прѣдложението на г. Къойбашиева за улеснение и на правителството и на населението, и като мисля, че въпросътъ доста се обясни, моля да се прѣкратятъ дебатитѣ.

Прѣдсѣд.: Има прѣдложение да се прѣкратятъ дебатитѣ.

М-ръ Стамболовъ: Искамъ думата.

Прѣдсѣд.: Г-нъ М-стрътъ на Внѣшнитѣ Дѣла има думата.

М-ръ Стамболовъ: Г-да прѣдставители! Ако правителството тури на шестъ общини единъ контролѣоръ, нѣма съмнѣние, че прѣвѣряването ще стане трудно, но ако тури на една, двѣ, или три общини единъ контролѣоръ, пакъ нѣма съмнѣние, че той, заедно съ общинското управление, ще може да прѣброи произведенията, защото вий знаете какъ ставатъ тия работи: най-напрѣдъ се жънатъ ичимитѣ, правятъ се на снопи и крѣщи, и да се прѣброи въ едно село, въ мѣрата му, колко има пожнато, защото ичимика зрѣе по скоро, много е лѣсно. Това става въ единъ два дена, тѣй щото никакво губение на врѣме нѣма. Вий можете да поискате отъ правителството да назначава повече контролѣори, но да правите тѣй щото данъка да бѣде фиктивенъ за правителството, това неможе да се приеме. Правителството, ако иска тая система, то си иска и своя надзоръ, а ако бѣде животъ и здравие, по послѣ пакъ ще се видимъ и тогасъ по основателно ще можемъ да се произнесемъ какъ трѣбва да го измѣнимъ. Ако не ни дадете контролъ въ прѣброяването, тогасъ вземете си закона Тукъ на основание на тоя законъ, ще се наложи, може би, за 20—30 години единъ данъкъ, и въ всѣка община хората не сж твърдѣ прости, за да не глѣдатъ да си осигуратъ своитѣ интереси. Зарадъ туй, азъ мисля, че трѣбва да дадете възможностъ на правителството да надзирава своитѣ хора, а пъкъ ако искате да не ставатъ никакви уврѣди на населението, дайте ни пари да туримъ на всѣка община по единъ контролѣоръ.

Прѣдсѣд.: Ще се гласува прѣдложението на г. Насалевски, да се прѣкратятъ дебатитѣ. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Значи, нѣма да се говори.

Ще се гласува чл. 5. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Меншество). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ! (Чете):

«Чл. 6. Общинскитѣ управления сж длѣжни да вписватъ въ нарочно приготвенитѣ за това книги имената на земледѣлцитѣ, пространството на посѣянитѣ и непосѣянитѣ имъ ниви въ дюлюми, мѣстността имъ, вида и количеството на посѣяното въ тѣхъ сѣме, както и количеството на придобититѣ произведѣния отъ всѣки земледѣлецъ.

Забѣлѣжка. Тия книги се съставляватъ въ два екземпляра, отъ които еднитѣ се задържатъ въ общинското управление, а вторитѣ слѣдъ опрѣдѣлението и вписванието въ тѣхъ слѣдуемото за всѣки земледѣлецъ дѣсятъчно произведение, прѣдаватъ се на постоянната комиссия».

Д-ръ М. Цачевъ: Г-да прѣдставители! Тѣй като почитаемото Нар. Събрание не може да намѣре друго срѣдство по справедливо за тоя данѣкъ и се ограничи върху едно срѣдство, може би за сега много добро, зарадъ това азъ ви поканвамъ да приемете слѣдующата моя забѣлѣжка, която правя по слѣдующитѣ мотиви. Вие знаете, г-да прѣдставители, че нашитѣ земи не сж равноплодни: Една земя, въ която се хвърля една крина сѣме, дава три крини плодъ, отъ които, като извадишъ едната крина сѣме, остана само двѣ крини за производителя; а друга земя, отъ една крина сѣме, може да даде 8 крини плодъ, отъ които седемтѣ остана за производителя. Слѣдователно вий, които се старае да основете тоя законъ на едно справедливо начало, азъ не се съмнѣвамъ, че ще приемете моето прѣдложение, щото на сѣмето дѣсятъкъ да не се взима. Въ противенъ случай вий ще бѣдете несправедливи, защото оня, който хвърли една крина сѣме и вземе три крини, за да може да плати дѣсятъкъ на равно съ оня, който взема отъ едната крина деветъ крини, трѣбва да хвърли най малко три крини сѣме. Слѣдователно дѣсятъкътъ ще бѣде несправедливъ и неравномѣренъ. Азъ могъ да ви увѣра, че най голѣмитѣ злини въ държавитѣ произлизатъ отъ неравномѣрното разхвърляние на данѣцитѣ, и тѣй като вий сте подбудени отъ това начало, че закона трѣбва да падне еднакво върху всички, азъ нѣмамъ ни най малко съмнѣние, че ще приемете слѣдующата моя забѣлѣжка, която се състои само отъ три думи. Тукъ е казано: «общинскитѣ управления сж длѣжни да вписватъ въ нарочно приготвенитѣ за това книги имената на земледѣлцитѣ, пространството на посѣянитѣ и непосѣянитѣ имъ ниви въ дюлюми, вида и качеството на посѣяното въ тѣхъ сѣме», които не подлежатъ на дѣсятъкъ и пр., сирѣчь когато г-нъ М-стръ на Финанситѣ пристѣпи къмъ прилаганието на тоя законъ, ще разхвърли дѣсятъка само върху произведенията, а сѣмето нѣма да облага съ никакъвъ дѣсятъкъ. Ако не приемете това мое прѣдложение, ще онеправдаете много земледѣлци, на които земята е неплодородна.

Докл. П. Вълнаровъ: Г-да прѣдставители! Както виждате отъ чл. 6 се изисква да се прави единъ видъ подробна статистика, както за нивитѣ, така и за произведенията, било въ сѣме, или плодъ. Това, което г-нъ Д-ръ Цачевъ прѣдлага, си има мѣстото по долу въ 7-й или 8-й членъ да се прѣдложи, и тогава, ако Нар. Събрание намѣри, че у насъ трѣбва нова мода дѣсятъчна система,

може да приеме тая забѣлѣжка, но колкото за въ тоя членъ, тя си нѣма мѣстото, и азъ моля да се приеме членътъ. (Гласове: Да се гласува).

Прѣдсѣд.: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори още по тоя членъ? (Гласове: Не желаетъ). Който желаетъ да се говори още по членъ 6, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Значи, нѣма да се говори.

Ще се гласува чл. 6. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 7. За да се опрѣдѣли принадлежащата се дѣсета частъ отъ произведенията, която всѣка община или село ще плати на правителството, всѣко общинско управление събира подъ непосредственния надзоръ на контролъора, или единъ финансовъ агентъ, или членъ отъ окр. Съвѣтъ отъ 50 до 100 снопа произведениа отъ разни мѣстности, и слѣдъ като ги овършѣе, опрѣдѣля на тегло срѣдното число произведение (нумуне), което се и запечатва отъ двѣтѣ страни и се остава на съхранение въ общината или надлѣжната постоянна комиссия».

Священникъ П. Драгановъ: Азъ тукъ ще направя една забѣлѣжка, която разбира се, никакъ нѣма да измѣни нѣщо, а само ще служи за обяснение. Азъ искамъ слѣдъ думата «увършѣе» да се прибавятъ думитѣ «на харманъ».

Н. Шивачевъ: Азъ бихъ желалъ да ми обясни г-нъ Докладчикъ, ще ли да има нѣкаква разлика, слѣдъ като вече 100 снопа, както говори чл. 7, се увършатъ, за което нѣма съмнѣние, че на харманъ ще се вършатъ, въ количеството отъ добитото произведение? Естествено е, че хранитѣ на всѣкадѣ не биватъ еднакви и не всѣкога 100 снопа могатъ да дадѣтъ еднакво количество произведение. Освѣнъ това при увършване естествено е, че правителството ще има свой контролъ, който ще наблюдава за количеството на изведенитѣ произведения. Обаче азъ бихъ желалъ да знаемъ, ще ли се смѣта загубата, която може да прѣтърпи населението, напр. при вършението на храната може послѣдната да се намали отъ различни случайности напр. може хамбара да се пробие и да истече една частъ отъ нея. Азъ моля г-нъ докладчикъ да обясни тѣзи работи, защото, когато гледаме да осигоримъ правителството, трѣбва да гледаме да не увърдимъ и населението.

Докл. П. Вълнаровъ: Г-да прѣдставители! Членътъ е обясненъ споредъ мене и то се твърдѣ добръ разбира, но понеже искатъ се обяснения, азъ съмъ длѣженъ като докладчикъ да ги дамъ. Отъ само себе си се разбира, че вършидбата не може да стане, нито въ стая, нито въ кошъ, а на харманъ. Азъ ми се струва, че ако г-нъ Шивачевъ знае, какво нѣщо е чифчиликъ, нѣма да възбужда такива въпроси, защото всѣки може да разбира, какъ става: въ единъ харманъ за земане нумуне се хвърлятъ 100 снопа, отъ които ще излѣзѣтъ напримѣръ 200 оки жито. Отъ това жито ще се земе една дѣсета частъ и ще се запечата въ една особена платнена торба на съхранение. Отъ него ще се опрѣдѣли и слѣдующий се за цѣлата община дѣсятъкъ. Члена е много ясенъ и той трѣбва да се гласува и приеме.

Хр. Векиловъ: Г-да прѣдставители! Азъ не знаа, да ли г-нъ докладчикъ говори това тѣй, както той може би го разбира. Азъ ще дойдѣ отъ друга точка зрѣние и ще кажа, че азъ другъ такъмъ го разбирамъ. Гдѣто каза г-нъ Священникъ Драгановъ думата «харманъ» да се прибави, азъ мисля, че това е излишно.

Относително думитѣ на г-нѣ Шивачовѣ, който иска да знае, да ли мишкитѣ нѣма да изѣдат нумунето, азъ можъ да му кажа, да се не беспокои, защото това си има срѣдство: зема се нумунето отъ хармана, прѣтѣгля се, туря се въ чувалъ, или сандѣкъ, или торба, която не е повече отъ една ока и тѣзи именно торба се съхранява отъ общината. Относително плодородието, азъ мисля, че когато става распрѣдѣлението на поземелний налогъ, окр. управителъ зема въ внимание, какво е било плодородието прѣди една или двѣ години и тогасъ зема срѣдната цифра. Азъ мисля, че г-нѣ Шивачевъ нѣма по-нататѣкъ, какво да прѣтендира и именно за това утвърждавамъ, че населението е обезпечено, а г-нѣ Шивачевъ и хаберъ нѣма отъ тия работи. И азъ мисля, че не трѣбва да губимъ повече врѣме и трѣбва да минемъ на дневния редъ.

Ст. Къойбашиевъ: Г-да прѣдставители! Въ членъ 7 се говори за нумунето и азъ мисля, че достатѣчни обяснения се дадоха отъ г-нѣ докладчика. Но азъ искамъ да му се даде едно тълкувание, за която цѣль прѣдлагамъ да се притури слѣдующото. Тука се казва. (Чете): «За да се опрѣдѣли принадлежащата се дѣсета часть отъ произведенията, които всѣка община или село ще плати на правителството, всѣко общинско управление събира подъ непосредствения надзоръ на контролѣри, или единъ финансовъ агентъ, или членъ отъ окр. съвѣтъ, отъ 50 до 100 снопа произведения.»

Азъ разбирамъ, че за да се зематъ 50 или 100 снопа отъ разни произведения отъ разни мѣста естествено е, че трѣбва да се земе и съгласието на общинския съвѣтъ. Азъ не искамъ да кажа, че може би контролѣритѣ да направятъ вреда, но дохождамъ до заключение, че не е чудно въ много мѣста да се дойде до неспоразумѣние мѣжду контролѣритѣ и общ. съвѣти за мѣстноститѣ и произведенията. За това прѣдлагамъ слѣдъ думитѣ: «отъ разни мѣстности» да се каже «отъ най добритѣ и слаби произведения.» Ако стане споръ, въ правилника е казано, че трѣбва отъ по-върховното мѣсто това да се рѣши, т. е. околийский началникъ може съ контролѣритѣ или съ особна коммисия, да провѣри това тѣхно неспоразумѣние. Азъ мисля, че съ приеманieto на моето прѣдложение не се прави нѣкакъвъ ущърбъ, а се принася що-годѣ полза.

Ст. Задгорски: Като взехъ думата по членѣтъ, взехъ я съ двѣ цѣли: 1) да се оградятъ интереситѣ на правителството и 2) — интереситѣ на населението. За да се оградятъ интереситѣ на правителството, азъ мисля, че трѣбва да се изхвърлятъ думитѣ, гдѣто се казва, че снопитѣ се вършатъ, за да се разбира, че снопитѣ трѣбва да се чукатъ, защото ако земемъ както е редактиранъ члена въ законопроекта, ще видимъ, г-да прѣдставители, че тамъ, гдѣто има голѣми хармани, е невъзможно да увършатъ толкова малко снопи и отъ това правителството не може да не пострада, защото зърното, което ще се добие отъ вършението въ такива хармани, ще бѣде много слабо. Азъ мисля, че самото правителство ще се съгласи, щото вмѣсто слѣдъ думитѣ «отъ 50 до 100 снопа» да каже: «да се зематъ за единъ харманъ снопи отъ разни мѣстности и качества.» Съ това ще се оградятъ интереситѣ на правителството, защото тамъ, гдѣто се вършѣ въ голѣми хармани, ще се взематъ повече снопи, а тамъ, гдѣто харманитѣ сѣ по-малко — по-малко снопи. А колкото се касае до запазване интереситѣ на населението, азъ мисля, че твърдѣ справедливо е мнѣнието на свѣщенника Драганова, който каза, че трѣбва да се помѣне тукъ думата «харманъ», т. е. да се разбира, се снопитѣ непрѣменно ще се вършатъ на харманъ, а не както въ практика се е указало въ 79,

80, 81 години, че мнозина контролѣри чукатъ снопитѣ. Азъ вѣрвамъ, че Нар. Събрание, както и г-на Министра, ще се съгласятъ, този членъ да се редактира, както прѣдложихъ.

Ив. Цанковъ: Прѣдлагамъ 14 членъ.

Прѣдсѣд: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори по този въпросъ? (Гласове: Не желаетъ). Който желаетъ, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Нѣма да се говори. Ще се гласува чл. 7 тѣй, както се прѣдлага отъ коммисията. Който не го приема, да си вдигне ржката (Никой не вдига). Приема се,

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 8. На основание добитото по изложения начинъ срѣдно число, като се опрѣдѣля за всѣки землѣдѣлецъ слѣдующата дѣсета часть произведение, вписва се въ особната за това графа у книгитѣ, упоменати въ чл. 6-й.»

Прѣдсѣд: Ще се гласува чл. 8, както се прочете. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приетъ.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 9. Контролѣритѣ, полицейскитѣ, финансовитѣ агенти и членоветѣ отъ окрѣжнитѣ съвѣти сѣ длѣжни да провѣрѣватъ количеството по дялюмитѣ, така и добитото произведение отъ всѣки землѣдѣлецъ.»

Единъ гласъ. Г-да прѣдставители! Азъ искамъ да обясни г-нѣ докладчикъ, кой именно дялюмъ се разбира въ този членъ: старий или новий?

Докл. П. Вълнаровъ: Азъ ще съобща на г-на прѣдговорившия, че тука се подразбира старий дялюмъ отъ 1,600 разбрача.

Д. Смочовский: (Гласове: Изчерпанъ е въпроса). Азъ искахъ да направя една забѣлѣжка по чл. 6., но понеже тогава не ми се даде думата, тукъ му е мѣстото да я направя. Азъ моля правителството, да направя въ общинитѣ аршини за мѣрzenie, защото аршина на всѣкадѣ не е еднакъвъ. На едни мѣста считатъ старий дялюмъ отъ 1,600 аршина, а на други отъ — по малко. Заради това азъ моля правителството, да обърне внимание върху това.

Н. Шивачевъ: Азъ мисля, г-да прѣдставители, че тука му е мѣстото на подигнатий, въпросъ отъ г-на Чачева да се извади семето т. е. да се зема 10-та часть отъ произведенията. Ако се направи една точна смѣтка, ето какво излиза. Имате 1,000 гроша, които ви даватъ 100 гроша полза. Слѣдователно вий трѣбва да земете отъ мене данѣкъ само на 900-тѣхъ гроша. Сжщото нѣщо се разбира и за десѣтъка. Азъ го разбирамъ така, че единъ землѣдѣлецъ хвърли само единъ дялюмъ, естествено е, че семето не може да му се смѣта при опрѣдѣлението на десѣтъка. Тѣй напр. ако той хвърлил 20 оки семе и извади 200 оки, то при опрѣдѣлението на десѣтъка азъ вѣрвамъ че и самъ г-нѣ Министръ ще се съгласи, че трѣбва да му се смѣта само 180 оки, защото това е най-справедливото. А освѣнъ това, ето още какви случаи може да има. Много пѣти се случва да нѣма плодородие и въ такъвъ случай, какво ще стане. Човѣкътъ е хвърлил 20 оки, а е извадилъ само 10 оки. Въ такъвъ случай азъ мисля, че ще бѣде несправедливо да му се вземе десѣтъкъ и за семето, а само за плодѣтъ.

Ив. Цанковъ: Прѣдлагамъ 14 членъ.

Прѣдсѣд: Желаетъ ли Събранието да се говори още? (Гласове: Не желаетъ). Който желаетъ да се говори, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Нѣма да се говори.

Ще се гласува чл. 9, както се предлага от г-на докладчика. Който не го приема, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 10. Въ случай на омишлено упущение или злоупотреба от контролоритъ, финансовитъ агенти и членоветъ на окръжнитъ и общинскитъ съвети се отчисляватъ от длъжността, заплащатъ причинената вреда на правителството и се осъждатъ на тъмниченъ затворъ отъ 1 до 6 мѣсеца.»

Прѣдсѣд.: Ще се гласува чл. 10, както е прочете. Който не го приема, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 11. Земледѣлцитъ, които укриватъ частъ отъ непокрититъ си недвижими имоти, то тѣ се глобяватъ отъ 5 до 100 лева.»

Прѣдсѣд.: Ще се гласува чл. 11, както е прочете. Който не го приема, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 12. Ония отъ земледѣлцитъ, които би укрили исецѣло или частъ отъ произведенията си, то тѣ освѣнъ гдѣто заплащатъ слѣдующия дѣсятъкъ, но се глобяватъ по административенъ начинъ и въ двоенъ размѣръ.»

Прѣдсѣд.: Ще се гласува чл. 12, както е прочете. Който не го приема, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 13. Онии, които би указалъ на умишлено опущение или злоупотреба, възнаграждава се отъ правителството съ 10—100 лева.»

Прѣдсѣд.: Ще се гласува чл. 13, както е прочете. Който не го приема, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 14. Постояннитъ комиссии и финансови чиновници подъ прѣсѣдателството на окр. управителъ, окончателно провѣряватъ имотитъ и произведенията въ упомянатитъ по-горѣ книги.»

Прѣдсѣд.: Ще се гласува чл. 14, както е прочете. Който не го приема, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 15. Въ общинитъ, гдѣто има хамбаръ или магазинъ, всѣки земледѣлецъ подъ надзора на общинското управление е длъженъ оврѣме да принесе слѣдующата се засѣта частъ храна (споредъ нумунето) усушена, а послѣ по распоряжението на правителството да я привози въ опредѣленото за тая цѣль мѣсто срѣщу извѣстно възнаграждение, което съгласно мѣстнитъ наемни цѣни се опредѣля отъ състава упомянатъ въ прѣдидущий членъ.»

Ст. Задгорскій: Г-да прѣдставители! Стоящия прѣдъ насъ законопроектъ, изработенъ отъ почитаемата комиссия, както видите, е едно извлѣчение отъ старий законопроектъ за събиране десятината за 1880—1881 година. Но не зная, по какви съображения поч. комиссия, като е земала членоветъ отъ тоя законъ, отпуснѣла е специалний членъ, който съдържа постановление, да се дава възнаграждение на земледѣлцитъ по прѣнасянието на хранитъ. Старий законъ, чл. 13, гласи тъй: «Възнаграждение за прѣвозване на правителственитъ храни ще се дава на частъ за 100 оки 30 пари, ако пхтищата не сж шосейни, — 35 пари, и да се не принуждаватъ повече отъ 12 часа. — Прѣвозванята трѣбва да ставатъ, когато селянитъ сж свободни отъ главнитъ полски занятия.»

Тукъ обръщамъ вниманието ви, г-да прѣдставители, не толкова за киритѣ, които трѣбвало би да се платятъ и които трѣбва да бѣждатъ опредѣлени въ закона, който гласуваме сега, а най-много за това, кога трѣбва да става прѣвозванието и по колко часа. Прѣдставете си, че правителството намира износни цѣни, въ Никополъ и казва, че трѣбва стоката да се занесе тамъ. Трѣбва ли да се направи такова нѣщо. Тука трѣбва членъ 13 отъ старий проектъ да се вмѣсти, или чл. 15, който се прочете отъ г-на докладчика, да се измѣни, да му се даде такава редакция, отъ която да се разбере, че се дава възнаграждение по 20 стот. на часъ на 100 оки и по 18 ст., гдѣто има шосета и освѣнъ това, правителството да нѣма право да кара населението, да носи произведенията си отъ 12 часа повече. Отъ друга страна прѣнасянието трѣбва да става тогава, когато населението има най-малко работа. Прѣдставете си, че правителството дохожда и казва, че трѣбва да се прѣнесе десѣтъка въ врѣме, когато се берѣтъ лозята. Не е ли това опрощаване за населението? Ето защо азъ намирамъ, че трѣбва да се прѣредактира чл. 15 така: Думата «усушена» да се изхвърли, а наредъ да се прибавятъ думитъ: «Срѣщу възнаграждение 18 ст. на часъ, гдѣто има шосета и 20 ст. — гдѣто нѣма шосета; а при това прѣвозванието да не трае повече отъ 12 часа и да става въ свободното врѣме на населението». Азъ вѣрвамъ, че всичкитъ, които говорятъ за защита интереситъ на населението, тука именно трѣбва да обръжатъ най-сериозното внимание.

П. Вълнаровъ: Г-да прѣдставители! Вижда се, че тука на нѣкой не се иска да се носи десѣтъка сухъ и за туй прѣдлагатъ думата «усушени» да се изхвърли. Който мисли да донесе на правителството усушенъ десѣтъкъ, нѣма да претендира за тѣзи думи. Относително наема за прѣвозванието, постояннитъ комиссии ще опредѣлятъ размѣра на наема, който трѣбва да се заплати споредъ разстоянието на всѣка община отъ мѣстото, дѣто има да се носи десѣтъка и количеството му. За туй именно ми се струва, че члена е много умѣстенъ и нѣма нужда отъ прѣдложението на г-на Задгорскій.

Д. Цековъ: Г-да прѣдставители! Прѣдложението на г-нъ Задгорскій не може да се приеме, защото, ако се приеме, тогава ще се тури правителството свършено въ невъзможность да изпълнява задълженията си, които е сключило съ търговцитъ, на които е продало дѣсятъка, защото търговеца нѣма да купи отъ правителство храна съ условие самъ да си я прѣнася, тъй като той не знае, какви сж цѣнитъ за прѣвозванието и пр., и за туй той си прави смѣтка по такъвъ начинъ, щото правителството да му прѣнесе стоката. Дѣйствително по-големо улѣнение би било за населението, ако би земалъ търговеца на своя смѣтка прѣнасянието, но това е невъзможно.

Колкото за думата «усушена» азъ поне мисля, че това ще се приеме: Азъ прѣдлагамъ вмѣсто думата «усушена» да се каже «стока суха, обикованна». Всѣки ще даде храна, каквато има. Разбира се никой не може да даде храна изгнила, а пъкъ думата «усушена» за да нѣма значение, че храната трѣбва да се изсуши на огъня или слънцето, да се замѣни съ тия думи, които казахъ, отъ които ще се разбира, че всѣки ще дава храна, каквато има въ хамбара си. Азъ мисля, че съ тѣзи забѣлѣжка члена може да се приеме, още повече въ чл. 14 се спомѣнава, че ще се плаща на населението за прѣвозванието. Относително плащанието азъ мисля, че трѣбва да се има всѣкога удобѣнието на окр. съвети

и постоянни комиссии, които нѣма да злоупотрѣбятъ съ интересѣ на населението. Тѣ ще взематъ прѣдъ видъ както врѣмето, така сѣщо и наема, които се плаща отъ търговцитѣ.

Докл. П. Вълнаровъ: Съгласенъ съмъ, да се замѣни думата «уеушена» съ «суха».

Прѣдсѣд. Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори още по този членъ? (Гласове: Не желаетъ.) Който желаетъ, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Нѣма да се говори.

Н. Шивачевъ: Искамъ думата; този членъ е, който компретирва самия законъ.

Прѣдсѣд. Дебатитѣ се прѣкратихъ. Ще се гласува чл. 15. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Приема се.

Н. Шивачевъ: Никой не е прѣдложилъ 14 членъ. Искамъ думата.

П. Славковъ: Г-да прѣдставители! Азъ ще ви моля, да се съгласите на една забѣлѣжка къмъ чл. 15. Ако правя тѣзи забѣлѣжки, то е за това защото, може би, нѣкога да се случатъ лица, които да купуватъ храна отъ правителството и да чѣкатъ тогасъ, когато населението има най-много работа и да искатъ прѣнасянето на храната до извѣстни скели. Това съмъ го видѣлъ въ 1881 год. отъ хора, които прѣкупуваха хранитѣ отъ правителството и чѣкатъ такова врѣме, когато населението е знято съ полска работа и заявяватъ на окр. управители, че искатъ да имъ се прѣнесе храната на извѣстна скеля. Въ такъвъ случай селянитѣ се виждатъ принудени сѣщо и сѣщо да купуватъ храната отъ купувача, само да се отърватъ да не отидатъ на скелата. Ако дѣйствително подобни лица, които отиватъ да експлоатиратъ съ непълноста на закона, сѣ срѣщани много, азъ мисля че трѣбва по възможность да гарантираме въ самия законъ населението, за да не можѣтъ тия спекуланти да вършатъ подобни дѣйствия. Заради това, азъ моля, да се направи една такава забѣлѣжка: «Прѣнасянето на храна да става, когато населението е най-свободно.» (Гласове: Вѣрно).

Н. Шивачевъ: (Отъ трибуната). Г-да прѣдставители! Само тѣзи, може би, които не сѣ живѣли въ България и особено, които не сѣ имали случай да видатъ, какъ се практикува този законъ въ други случаи, напригъръ въ 1881 год., само тѣ може, би, бързатъ, така лѣсно, да мине чл. 15. Азъ ще се старая да бждѣ твърдѣ братъкъ. Азъ ще обърна вашето внимание, че тука да се налага на населението такава длъжность, каквато желаетъ г-нъ Цековъ, да улѣсняваме търговцитѣ, азъ ми се чини, че това ще бжде най-голѣмий лостъ, който ще събори този членъ. Съдържанието на чл. 15 ще накара хората да бактисатъ. Да се прѣмине туку така този членъ, можѣтъ да желаятъ само тия, които не знаятъ, или не сѣ се интересували да видатъ, какви жалби има до Н. В. Князѣтъ прѣзъ 1881 година. Нѣма нужда да опомѣнавамъ, какви балкански общини има, които ще бждѣтъ длъжни по силата на чл. 15 да носатъ десѣтъка на пристанищата въ най-голѣмата зима, когато има най-голѣма подлѣдница и ще съсинатъ и себе си и добитъка си, само и само да угодятъ на нѣкои търговци. Споредъ мене, както говорихъ и по-рано, десѣтъкъ не трѣбва да се взима, но най-сетнѣ вий приехте тая система, и азъ не се съмнѣвамъ, че ще дойде единъ день, когато ще се рѣши този въпросъ. Обаче така или иначе, веднажъ като приехте тая система, дайте улѣснение на населението. По-добрѣ ще бжде, ако се редактира този членъ по такъвъ начинъ, щото да се разбира, че

ако общината, която да кажемъ има правителственъ десѣтъкъ около 10.000 оки, приеме да плати цѣната, която е получило правителството отъ търга на този десѣтъкъ, то да се остави за нейна смѣтка десѣтъка. (Гласове: Това се отнася къмъ чл. 2.) Моля ви се, туй се отнася къмъ чл. 15, защото въ него се говори за прѣнасянето, и тука му е мѣстото да се прѣдвидатъ и тия случаи, както е това, за което говори г-нъ Задгорски; именно, че населението не трѣбва да се принуждава, даже и въ краенъ случай, когато нѣма възможность да купи десѣтъка, да го прѣнася на по-голѣмо расстояние отъ 12 часа. Закона, който гласуваме сега, е заелъ много работи отъ закона, който е сѣществувалъ прѣзъ 1881 година. Въ този законъ чл. 13 гласи: (Чете): «Възнаграждение за прѣвозване на правителственитѣ храни ще се дава на частъ за 100 оки 30 пари; ако пѣтищата не сѣ шосейми — 35 пари, и да се не принуждаватъ повече отъ 12 часа. — Прѣвозванията трѣбва да ставатъ, когато селянитѣ сѣ свободни отъ главнитѣ полски занятия.»

Редакцията на този членъ отъ закона, ми се чини е много по добра отъ колкото редакцията на чл. 15 отъ закона, който гласуваме сега. Ако даже, при сѣществуванието на чл. 13 отъ стария законъ, който даваше много по-голѣма гаранция, много пѣти, по срѣдъ зима карахъ селянитѣ да прѣнасятъ десѣтъка, пита се сега: мислите ли вий, че съ този членъ ще гарантирате населението? Азъ мисля, че наопаки, ще поставите самото правителство въ невѣзможность да изпълнява чл. 15, а съ това и едва ли не цѣлий законъ. Азъ ви питамъ: какво ще направи правителството, ако населението отъ много мѣста заяви, че нѣма възможность да прѣнесе десѣтъка, а отъ друга страна търговеца, който го е купилъ каже: азъ искамъ до еди-кой срокъ да ми се прѣнесе храната, иначе не я приемамъ? Азъ мисля, че ще излѣзе една такава бъркотия, която не ще бжде нито въ полза на правителството, нито въ полза на населението. Заради туй, по-хубаво е да се приеме намѣсто този членъ, редакцията на чл. 13 отъ стария законъ. Именно, да се опрѣдѣли платата за кирията и въ сѣщото врѣме, както много добрѣ забѣлѣжи г-нъ Славковъ, да не се задѣлжава населението да прѣнася храната на расстояние повече отъ 12 часа, и туй прѣнасяние да става въ най-свободното врѣме отъ полскитѣ занятия, т. е. населението да се кара да прѣнася храната, само когато има възможность, и да не се насилва да я прѣнася въ работно врѣме, или когато има полѣдница, когато хората даже пѣша не можѣтъ да върватъ, а не и кола да каратъ. На тия основания, азъ вѣрвамъ, че както г-нъ докладчикътъ, тѣй и г-нъ М-рътъ на Финанситѣ, ще се съгласятъ да се редактира чл. 15, както казахъ.

М-ръ Стамболовъ: Истина е, че нѣкои противници на правителството въ 1880 и 1881 год. даже сами купихъ десѣтъка и притеснявахъ населението, каквото направи Манфинбете (?) отъ Габрово; истина е, че имаше подавани прошения отъ много мѣста, даже и въ Петербургъ, но тѣ сѣ работи, които въ всѣко врѣме можѣтъ да се случатъ. Обаче този членъ, както е редактиранъ, мене ми се струва, че ако се измѣни тѣй, както прѣдлагатъ г-да Задгорски и Шивачевъ, ще стане по-добрѣ заради насъ. Когато човѣкъ иска да направи зло, може и въ черквата да го направи. Сега чл. 15, както е редактиранъ, азъ се боя, че много постоянни комиссии можѣтъ да натоварятъ правителството съ най-тежка кирия, и че кирията, опрѣдѣлена вече по 30—35 пари е добра

и мисля даже е твърдѣ малка. Но нека бжде тъй, обаче азъ ви увѣрявамъ, че насъ ще ни натоваратъ повече. Сега г-да прѣдставители, правите законъ за двѣ България и Южна България, като оставимъ нѣкои планински мѣста, повечето се ползува или отъ морето, или отъ желѣзницата, а отсамъ Балканскитѣ околии аслж нѣматъ какво да праватъ. Азъ съмъ почти убеденъ, че щомъ правителството, съгласно чл. 22 обяви, че ще продава десятъка съ отстъпка, самитѣ селяни ще го купатъ, защото ако не го купатъ, трѣбва да го носятъ на пазаръ и пр. Друго, по туй нѣщо, нѣма какво да се каже, само ще ви кажа слѣдующото: че прѣдложението на г-на Задгорски азъ го приемамъ, защото понася на правителството, и вий, които искате да се не товари народътъ и да се не притеснява, оставете тоя въпросъ да го рѣшаватъ споредъ закона, прѣдставителитѣ на окръга — постояннитѣ комисии. Тѣ знайтъ, кога е врѣмето добро и кога не, колко трѣбва да се плати и колко не трѣбва, защото, г-да, не е въ интереса на правителството да спира хората отъ полскитѣ имъ работи и да ги кара да прѣнасятъ десятъка. Аслж, когато населението има работа, не може да се взима десятъкъ, а отъ октомврий нататъкъ, ако населението може да ходи до скелята за своя работа, защо да не отиде и за правителствена? Азъ съмъ убеденъ даже, че нѣкои ще бждатъ благодарни да отидатъ, защото ще взиматъ кирия и ще си купятъ солъ и нѣщо друго. (Гласове: Искерпанъ е въпроса).

Прѣдсѣд.: Желаетъ ли Събранието да се говори още по тоя въпросъ? (Гласове: Не желаетъ.) Който желаетъ, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Нѣма да се говори.

Ще се гласува чл. 15 съ измѣненията, които сж направихъ отъ г-на докладчика. Който го не приема, да си вдигне ржката. (Меншество.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 16. Отъ сѣната ще се взема париченъ налогъ въ размѣръ по едно на десетъ отъ стойността на производенията, а отъ частнитѣ пасбища и отъ сазлжитѣ този налогъ ще се взема по едно на десетъ отъ наемната стойность.

Въпросний налогъ се опрѣдѣля отъ упомѣнхитъ въ чл. 14-й съставъ».

П. Цонковски: Г-да прѣдставители! Азъ искамъ да попитамъ тукъ, да ли ще се взима дѣсетата частъ отъ частнитѣ пасбища? Това е, което искамъ да попитамъ, и моля г-на докладчика да ми обясни. (Гласове: Да се гласува.)

Прѣдсѣд.: Ще се гласува чл. 16. Който не го приема, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 17. Отъ градинитѣ, оризищата, гюловитѣ, бахчитѣ и бостанетѣ ще се взима въ пари поземелѣнъ налогъ, който на основание доходността имъ ще се опрѣдѣли на дюлѹмъ отъ състава, указанъ въ чл. 14-й.»

Свѣщ. Франговъ: Г-да прѣдставители! Въ чл. 17 е казано, че отъ градинитѣ, оризищата, гюловитѣ, бахчитѣ и бостанетѣ ще се взима въ пари поземелѣнъ налогъ и пр. Азъ искамъ да зная, кои бостани се разбиратъ тука, да ли само тия, които могатъ да се даватъ подъ наемъ, или тукъ влизатъ и тия, които напримѣръ сѣятъ землѣдѣлцитѣ по една двѣ лехи за домашно употрѣбление?

Кръстовъ: Сжщото и азъ щѣхъ да попитамъ и щѣхъ да настоя да се тури една забѣлжка, че се взема поземелѣнъ налогъ

само на тия бостани, които минуватъ отъ половина дюлѹмъ нагорѣ. (Гласове: да се гласува!)

Прѣдсѣд.: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори още? (Гласове: Нежелаетъ.) Който желаетъ, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Нѣма да се говори.

Ще се гласува чл. 17. Който не го приема, както се прочете отъ г-на докладчика, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 18. Дѣсятъка отъ кукуруза ще се взема тоже въ натура».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 18, както се прочете отъ г-на докладчика, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 19. Общинското Упрѣвление заедно съ контролѹра или финансова агентъ, слѣдъ като прѣмѣри съ особенъ кошъ въ присѣдствіето на стопанитѣ, а слѣдъ това и занисне произведении кукурузъ, запечатва сжщия този кошъ, пълненъ съ кочани (мамули), които се съхраняватъ до опрѣдѣлено врѣме и които ще служатъ за опрѣдѣление срѣднѹето количество дѣсятъченъ кукурузъ на общината или селото».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 19, както се прочете отъ г-на докладчика, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 20. Слѣдѹемий отъ кукуруза дѣсятъкъ ся оставя въ стопанитѣ, които въ опрѣдѣлено отъ правителството врѣме даватъ отронена припадающата имъ се частъ отъ този дѣсятъкъ».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 20, както се прочете отъ г-на докладчика, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 21. Упоменатий въ чл. 14-й съставъ всяка есенъ (за кукуруза при приближаваніето пролѣтъта) на основание пазарнитѣ цѣни опрѣдѣля срѣдната стойность на разнитѣ видове произведения за всѣка община отдѣлно».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 21, както се прочете отъ г-на докладчика, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 22. Ако една община заяви до 15 Септемврий, че желаетъ да покупи сама своитѣ дѣсятъчни произведения (за кукуруза заявлението трѣбва да става до 1-й Февруарий идущата година), правителството ѣ ги отстъпва съ по два процента подолу отъ направеното оцѣнение».

Ат. Насалевски: Г-да прѣдставители! По чл. 22 азъ бѣхъ молилъ г-на докладчика да се съгласи да се тури вмѣсто «община», «община или село», защото една община се състои отъ нѣколко села.

Докл. П. Вълнаровъ: Съгласенъ съмъ.

Прѣдсѣд.: Ще се гласува чл. 22, както се измѣни съ съгласието на г-на докладчика. Който не приема чл. 22, както се измѣни, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: (Чете):

«Чл. 23. Министерството на Финансите ще изработи за тая цѣль особенъ правилникъ, който да служи за ръководство въ приспособлението на настоящий законъ».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 23, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Докл. П. Вълнаровъ: При печатанието на доклада и закона пропуснатъ е чл. 24, за това ще го прочетъ сега. (Чете):

«Чл. 24. Всички досегашни закони и распореждания, по дѣсятъчния налогъ, се отмѣняватъ».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 24, както се прочете отъ г-на докладчика, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Приема се.

Кога желае Нар. Събрание да стане третото четение на настоящий законопроектъ? (Гласове: Сега). Който не желае сега да стане третото четение на законопроекта за дѣсятъчния налогъ въ Княжеството. . . .

Докл. П. Вълнаровъ: Г-да прѣдставители! Вий знаете, че не може да стане сега третото четение, освѣнъ въ слѣдующото заседание, за това азъ прѣдлагамъ да стане подиръ обѣдъ.

М-ръ Стамболовъ: Азъ ще моля г-да прѣдставителитѣ, да се чете подиръ обѣдъ, а сега да се прочете законопроекта за желѣзницата Бургасъ—Ямболъ—Каспичанъ и Търново—София—Кюстендилъ.

Прѣдсѣд.: Приема ли Нар. Събрание, да стане третото четение на закона за дѣсятъчния налогъ подиръ пладнѣ? (Гласове: Приема). Който не приема, да си вдигне ръката. (Никой не вдига). Третото четение на закона за дѣсятъчния налогъ остава за подиръ пладнѣ.

Ще се прочете законопроекта за желѣзницата.

Докл. Юр. Симеоновъ: (Чете):

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за направата на желѣзнопътнитѣ линии Ямболъ—Бургасъ и Каспичанъ—Шуменъ—Търново—Севлиево—Ловечъ—Плѣвенъ—София—Кюстендилъ и на портоветѣ Варна и Бургасъ.

Чл. 1. Натоварва се правителството да построи желѣзнопътнитѣ линии Ямболъ—Бургасъ и Каспичанъ—Шуменъ—Търново—Севлиево—Ловечъ—Плѣвенъ—София—Кюстендилъ и портоветѣ Варна и Бургасъ.

Чл. 2. За построяването на тѣзи линии и портове отпуска се на правителството единъ кредитъ отъ 92,500.000 лева, а именно:

За линията Ямболъ—Бургасъ 11 милиона;

За линията Каспичанъ—София—Кюстендилъ 75 милиона, и

За портоветѣ Варна и Бургасъ 6½ милиона.

Чл. 3. За извършването на споменутитѣ въ прѣдидущия членъ постройки, разрѣшава се на правителството да направи единъ заемъ отъ 92½ милиона лева, за който ще се вземе прѣдварителното съгласие на Нар. Събрание.

Чл. 4. Линиитѣ ще бѣдѣтъ отъ обикновенна широчина (à voie normale) отъ 1^{re} 436, между вътрѣшнитѣ крайща на релситѣ.

Чл. 5. Построяването на линиитѣ Ямболъ—Бургасъ и Каспичанъ—София—Кюстендилъ и направата на портоветѣ ще станѣтъ по единъ отъ слѣдующитѣ два начина: а) или по стопански начинъ (режия); б) или отъ общъ прѣдприемачъ.

Чл. 6. Ако направата на линиитѣ се приеме по стопански начинъ, земленитѣ работи, за платното на пъти, ще се извършатъ отъ войската и отъ населението на ония окръзи, прѣзъ които линиата ще минава; другитѣ же искусствени съоружения и сгради, както и доставката на нужнитѣ материали ще се стдаватъ на прѣдприемачи, съгласно закона за публичнитѣ търгове.

Чл. 7. На всеѣки даноплатецъ отъ пътната повинность, прѣзъ окръга на когото минава линиата, се налага десетъ (10) дневна пътна повинность за построяването на тая линия. Този данѣкъ се събира и исплаща съгласно закона за пътната повинность.

Чл. 8. Частнитѣ имоти които ще минатъ подъ линиата се отчуждаватъ и исплащатъ отъ окръжията; а общинскитѣ и държавни притежания се отстъпватъ безплатно.

Чл. 9. Постройката чрѣзъ общъ прѣдприемачъ ще стане на основание закона за публичнитѣ търгове и върху плановетѣ, профилитѣ надѣлжъ и поемнитѣ условия. Търга за възлагание прѣдприятието на прѣдприемачъ се утвърждава отъ Народното Събрание.

Чл. 10. Какъвто и да бѣде начина употребенъ за постройката, правителството, посредствомъ Министерството на Финансите, ще упражнява въ тѣхническо и финансово отношение, точенъ и постояненъ контролъ въ всичко, що се отнася до построяването и експлоатацията на линиитѣ Ямболъ—Сливенъ—Бургасъ и Кюстендилъ—София—Руссе и портоветѣ Варна и Бургасъ.

Чл. 11. Личния съставъ за надзора на постройката, както и заплатата му, се опрѣдѣлятъ отъ Министерския Съвѣтъ и се исплащатъ отъ суммитѣ ассигновани за направата на линиитѣ и портоветѣ».

М-ръ Стамболовъ: Искамъ, прѣди всичко да забѣлѣжа, че въ чл. 10 има една печатана погрѣшка: желѣзницата не е Кюстендилъ—София—Руссе, а Каспичанъ—София—Кюстендилъ, а другата: Ямболъ—Бургасъ.

Хр. Векиловъ: До колкото ми е извѣстно, линиата е: Ямболъ—Сливенъ—Бургасъ. Тукъ въ заглавието на законопроекта азъ виждамъ: Ямболъ—Бургасъ, а Сливенъ не виждамъ да е помѣнато, и за туй желалъ бихъ да зная, да ли ще влѣзе въ тая линия и Сливенъ, и ако не влиза, азъ бихъ помолилъ г-на М-ра на Финансите да се прибави и той, или да каже причинитѣ, по които не е прибавенъ.

М-ръ Стамболовъ: Г-да прѣдставители! Тукъ се опрѣдѣля съ тоя законопроектъ, какви линии ще се правятъ. Наистина линиата Сливенъ—Ямболъ не е спомената, но тя ще бѣде допълнителна. Още имамъ честь да ви заявя, че правителството, ако остане на властъ, ще започне първо да прави линиата Ямболъ—Бургасъ, която е важна въ всеко отношение — и политическо и икономическо. За другитѣ линии, ако се намѣратъ пари, ще се правятъ а ако ли пѣкъ не се намѣри заемъ, може би, ний ще бѣдемъ принудени за запазване на нашитѣ господарствени и търговски интереси, отъ редовний бюджетъ да икономисваме нѣщо, да ги направимъ. Дай Боже закона за дѣсятъка, ако не даде много, то да даде поне колкото до сега сме взимали, и тогава азъ вѣрвамъ, че като се направятъ икономии, ще можемъ да направимъ тия линии съ 7—8 милиона лева. Туй имамъ да обясна по тия линии. Наистина, тъй както се е проектирало, тукъ ще трѣбватъ около сто милиона лева, а пѣкъ да ли ще можемъ да намѣримъ пари, не можъ ви каза, защото до сега не сме могли да намѣримъ.

Н. Шивачевъ : Азъ поискахъ, г-да прѣдставители, порано да говоря даже по принципъ по тоя законопроектъ, защото ний не сме съ толкова много познания, та така изведнажъ, прочели не прочели законопроекта, да рѣшимъ, да ли е добръ редактранъ или не. Азъ до колкото можяхъ да разбера, тоя законопроектъ, ако не е сжщиятъ, то по крайнеймери въ много части е заетъ отъ онзи, който бе прѣдложенъ отъ Генерала Соболева въ III-о обикновено Нар. Събрание. Азъ помня, че и други пжтъ, въ едно Събрание, се вотира такъвъ единъ законопроектъ за направата на една линия Кюстендилъ—София—Руссе, но се възрази отъ нѣкои прѣдставители, че по-напрѣдъ трѣбва да се види, какво имаме въ кесията и Генералъ Соболевъ като видѣ, че въ кесията нѣма пари, отказа се отъ тая желѣзница. Най-сетнѣ естествено е, че тия линии иматъ твърдѣ голѣмо значение за насъ, но за да се произнесемъ, азъ вѣрвамъ, че всички ще се съгласитъ, че трѣбва да се поизучи тоя въпросъ, или най послѣ да се даде на една коммисия да го изучи и тогава, въ една отъ идущитѣ сесии, да се произнесемъ. Азъ вѣрвамъ, че тѣй като е въпроса да се похарчатъ сто милиона лева, ще се съгласите, че току тѣй, въ една минута, не можете да се произнесете. На това основание, азъ заявявамъ, че съмъ противъ законопроекта отъ тѣзи точка зрѣние, защото не сме могли да го изучимъ. Ако вий сте толкова много специалисти и имате толкова много понятие отъ тѣзи работи, тогасъ правете каквото щете.

Калчо Пасковъ : Прѣдлагамъ да се прѣкратятъ дебатитѣ.

Прѣдсѣд. : Има прѣдложение да се прѣкратятъ дебатитѣ. Който не приема, да се прѣкратятъ дебатитѣ, да си вдигне ржката. (Меншество). Нѣма да се говори.

Д-ръ М. Цачевъ : Моля ви се! Това е едно прѣстѣпление. Дѣйствително тоя законъ заслужава похвала, но . . .

Прѣдсѣд. : (Звъни). Нѣмате думата. Дебатитѣ се прѣкратихъ по тоя въпросъ.

М-ръ Стамболовъ : Азъ мисля, че трѣбва да се пристѣпни къмъ гласоподаването, и вѣрвамъ, че нѣма да се намѣри другъ между прѣдставителитѣ, освѣнъ г-нъ Шивачевъ, да се противи на тоя законопроектъ; а що се касае до изучаването, то правителството се е погрижило за това, пжкъ има и частни хора, които сж се занимавали съ него.

Прѣдсѣд. : Който не приема по принципъ законопроекта за постройката линиитѣ: Ямболъ—Бургасъ и пр., да си вдигне ржката. (Меншество). Приема се.

Бога желае Нар. Събрание да стане второто четение на тоя законопроектъ? (Гласове: Сега). Който не приема сега да стане второто четение на законопроекта, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ : (Чете):

„ЗАКОНЪ

за направата на желѣзнопжтнитѣ линии Ямболъ—Бургасъ и Каспичанъ—Шуменъ—Търново—Севлиево—Ловечъ—Плѣвенъ—София—Кюстендилъ и на портоветѣ Варна и Бургасъ“.

Прѣдсѣд. : Ще се гласува заглавието. Който не го приема така, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ : (Чете):

«Чл. 1. Натоварва се правителството да построи желѣзнопжтнитѣ линии Ямболъ—Бургасъ и Каспичанъ—Шуменъ—Търново—Севлиево—Ловечъ—Плѣвенъ—София—Кюстендилъ и портоветѣ Варна и Бургасъ».

Хр. Векиловъ : Азъ пакъ настоявамъ, макаръ, че правителството обясни, че когато намира за добръ, тогасъ ще построи линията Ямболъ—Сливенъ, да се прибави тукъ и тая линия, и мисля, че г-нъ М-ръ на Финанситѣ ще бжде съгласенъ.

Прѣдсѣд. : Ще се гласува. Който не приеме чл. 1, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ : (Чете):

«Чл. 2. За построяването на тѣзи линии и портове отпусна се на Правителството единъ кредитъ отъ 92,500.000 лева, а именно:

За линията Ямболъ—Бургасъ 11 милиона;

За линията Каспичанъ—София—Кюстендилъ 75 милиона, и
За портоветѣ Варна и Бургасъ 6½ милиона.»

Прѣдсѣд. : Ще се гласува. Който не приеме чл. 2, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ : (Чете):

«Чл. 3. За извършването на споменжтитѣ въ прѣдидущия членъ постройкы разрѣшава се на правителството да направи единъ заемъ отъ 92½ милиона лева, за който ще се взема прѣдварителното съгласие на Народното Събрание.»

Прѣдсѣд. : Ще се гласува. Който не приема чл. 3, както се прочете отъ г-на Секретеря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ : (Чете):

«Чл. 4. Линиитѣ ще бжджтъ отъ обикновена широчина (à voie normale) отъ 1^{re} 436, мжду вжтрѣшнитѣ крайща на релситѣ.»

Прѣдсѣд. : Ще се гласува. Който не приема чл. 4, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ : (Чете):

«Чл. 5. Построяването на линиитѣ Ямболъ—Бургасъ и Каспичанъ—София—Кюстендилъ и направата на портоветѣ, ще станжтъ по единъ отъ слѣдующитѣ два начина: а) или по стопански начинъ (режия); б) или отъ общъ прѣдприемачъ.»

Н. Странски : Г-да прѣдставители! Мене ми се струва, че тукъ трѣбва да се направи една поправка въ редакцията на послѣдната алинея, защото тукъ се говори за повече линии. Тукъ, най послѣ се казва: «или отъ общъ прѣдприемачъ.» Азъ бихъ желалъ или да се направи тълкувание, или да се каже: «или отъ общи прѣдприемачи.»

Хр. Векиловъ : Г-да прѣдставители! Понеже по-горѣ се прие линията да бжде Ямболъ—Сливенъ—Бургасъ, моля и тукъ да се прибави Сливенъ. (Гласове: Не се е приело).

Прѣдсѣд. : Ще се гласува. Който не приема чл. 5, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ : (Чете):

«Чл. 6. Ако направата на линиитѣ се приеме по стопански начинъ, земленитѣ работи, за платното на пжтя, ще се извършжтъ

отъ войската и отъ населението на ония окръжи, прѣзъ които линията ще минава; другитѣ же искусствени съоружения и сгради, както и доставката на нужнитѣ материяли ще се отдаватъ на прѣдприемачи, съгласно закона за публичнитѣ търгове».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 6, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ: (Чете):

«Чл. 7. На всѣки даноплатецъ отъ пѣтната повинностъ, прѣзъ окръга на когото минава линията, се налага десетъ (10) дневна пѣтна повинностъ за построяването на тая линия. Този данѣкъ се събира и исплаща съгласно закона за пѣтната повинностъ».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 7, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ: (Чете):

«Чл. 8. Частнитѣ имоти, които ще минатъ подъ линията се отчуждаватъ и исплащатъ отъ окръжията; а общинскитѣ и държавни притежания се отстъпватъ безплатно».

Д-ръ М. Цачевъ: Тукъ има едно нѣщо, което ми се види много странно. Гдѣто ще каже ний налагаме съ тоя членъ единъ данѣкъ на тия мѣста, прѣзъ които ще минава линията. (Векиловъ: Да не плаче д-ръ Цачевъ заради другитѣ хора; ний искаме желѣзници и приемаме да платимъ още нѣщо). Азъ излизамъ отъ другъ принципъ. Именно азъ се вода, отъ принципа, че една държава не може да отнима на частнитѣ хора едно нѣщо, което е нужно не само за тѣхъ, а и за цѣлата държава.

М-ръ Стамболовъ: Г-да прѣдставители! Мисля, че тия околии, които нѣматъ желѣзници да минаватъ прѣзъ тѣхъ, ако имъ се поиска даже повече нѣщо, ще се съгласятъ да дадатъ, защото щомъ мине една желѣзница прѣзъ единъ окръгъ, цѣнността на всичкитѣ мѣста ще се покачи на стотѣхъ най-малко 50 или 20. Тукъ нѣма правителството да направи нищо само отъ себе си, а ще пита Окрѣж. Съвети, които нѣма да се съгласятъ да отстъпятъ имуществата на нѣкои хора, за да мине желѣзницата прѣзъ тѣхний окръгъ.

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 8 ѱ, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ: (Чете):

«Чл. 9. Постройката чрѣзъ общъ прѣдприемачъ ще стане на основание закона за публичнитѣ търгове и върху плановѣтъ, профилитѣ на дължъ и поемнитѣ условия. Търга за възлагание прѣдприятието на прѣдприемачъ се утвърждава отъ Нар. Събрание».

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 9, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне ржката. (Никой не вдига). Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ: (Чете):

«Чл. 10. Какъвто ѱ да бѣде начина употребенъ за постройката, правителството, посредствомъ Министерството на Финанситѣ, ще упражнява въ техническо и финансово отношение, точенъ и постояненъ контролъ въ всичко, що се отнася до построяването и експлоатацията на линиитѣ Ямболъ-Сливенъ-Бургасъ и Кюстендилъ-София-Руссе и портовѣтъ Варна и Бургасъ.»

М-ръ Стамболовъ: Азъ ми се струва, че тукъ може да се помене и допълнителната линия Ямболъ-Сливенъ, като се каже така: «Слѣдъ построяването на горния линия, ще се построи допълнителната линия Ямболъ-Сливенъ.»

Д-ръ М. Цачевъ: Г-да прѣдставители! Щомъ се говори за допълнителна линия, нека ми бѣде позволено да кажа и азъ, че има една линия, върху която сѣ се правили голѣми студии, и тя е именно линията, която свързва линията Ямболъ съ Каспичанъ. Азъ мисля, че тя отъ всѣка точка зрѣние е полезна, даже и отъ стратегическа точка зрѣние. Зарадъ това, трѣбва да се прѣдвиди и тя, защото пѣтътъ на тая линия е повечето направенъ и изучаванията по нея сѣ станѣли.

Хр. Векиловъ: Азъ имамъ да кажа на г-на д-ра Цачева, че дѣйствително тѣзи линия е изучавана на три мѣста, именно между Айтосъ и Шуменъ, Нова-Загора и Твърдица и Котленский Буасъ. нѣ работата е тука, че тукъ се прие една забѣлѣжка, че слѣдъ свършването на линията Ямболъ-Бургасъ ще се построи линията Ямболъ-Сливенъ, и тогасъ разбирамъ, че ще влѣзатъ и другитѣ линии. Азъ до колкото помня още миналата година, когато се рѣшаваше въпроса за транзитирането на линиитѣ, имаше се прѣдъ видъ и линията Бургасъ—Анхвало и то именно зарадъ солта, и тогава самъ г-нъ М-ръ на Финанситѣ обеща, че щомъ се направи гребена на линията, тогава постепенно ще се пускатъ клонове и по другитѣ мѣста, гдѣто има нужда. По тѣзи именно причина се разбира само по-себи си, че ще се правятъ клонове, слѣдъ като се направятъ главнитѣ линии, за това азъ моля да се мине на дневний редъ.

М-ръ Саллабашевъ: Ний приемаме слѣдъ построяването на тия линии, да се построи и линията Ямболъ-Сливенъ, именно за това само, че тя е изучена свършенно. А колкото за другитѣ линии, които почитаемиѣ депутати спомѣнахъ, тѣ ще се иматъ прѣдъ видъ отъ правителството и, може би, ще се внесе другъ законопроектъ за тѣхъ.

Хр. Векиловъ: Прѣдлагамъ 14 членъ.

Прѣдсѣд.: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори още по тоя въпросъ? (Гласове: Не желаетъ.) Който желаетъ да се говори още, да си вдигне ржката. (Никой не вдига.) Нѣма да се говори. Ще се гласува чл. 10-ѱ.

Н. Странский: Искамъ думата. Азъ искамъ да кажа да се направи едно поправяние въ полза на населението. Прѣдложението, което прави г-нъ М-ръ Прѣдсѣдателъ, е много добро, обаче като вземемъ прѣдъ видъ, че линията Ямболъ-Бургасъ ще се направи слѣдъ направяването на другитѣ линии, азъ моля да се съгласи г-нъ М-ръ Прѣдсѣдателъ, да се направи линията Ямболъ-Сливенъ, слѣдъ като се направи линията Ямболъ-Бургасъ.

Н. Шивачевъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ, което каза г-нъ Странски, но ми се чини, че щомъ се прави линията Ямболъ-Бургасъ, естествено е, че най-близката линия, която ще са прави подиръ нея е Ямболъ-Сливенъ. Що се касае до желѣзницата, която спомѣна г-нъ Д-ръ Цачевъ, тя е повече готова, но азъ ми се чини, и дай Боже да бѣде тѣй, че нашата работа е сега да приказваме само за желѣзници, колкото да се мине врѣмето, а то инакъ тѣшко на тая България, която ще плаща на сто милиона лихвитѣ.

М-ръ Стамболовъ: Азъ мисля, че това, което каза г-нъ М-ръ на Финанситѣ, доста обясни въпросътъ. Що се касае до това,

че щело да бжде тешко да се плащатъ лихвитѣ на сто милиона лева, азъ ще кажа, че да намѣримъ не сто, а двѣстѣ милиона, за да направимъ не само главнитѣ линии, а и съединителнитѣ и тогасъ България нѣма да бжде за оплакване. По-добро нѣщо отъ желѣзнитѣ пѣтища, които повдигатъ народа въ всѣко отношение, нѣма. Лихвата на тия пари ще бжде най-много 12 милиона лева въ година, ами я смѣтнете, колко икономия отъ врѣмето и въобще въ всѣко отношение, ще се направи? Въ България ще се вдигне цѣнността на земята, и, ако струва сега, да кажемъ цѣла България сто гроша, тогава ще струва най-малко сто хиляди гроша, заради това, азъ мисля, да се мине на въпроса.

Прѣдсѣд.: Ще се гласува чл. 10 съ допълнението, което направи г-нъ М-ръ на Финанситѣ, Който не го приема, да си вдигне рѣката. (Меншество) Приема се.

Секр. Юр. Симеоновъ: (Чете):

«Чл. 11. Личния съставъ на надзора на постройката, както и заплатата му, се опрѣдѣлятъ отъ Министерския Съвѣтъ и се вплащатъ отъ суммитѣ, ассигновани за направата на линиитѣ и портоветѣ».

Прѣдсѣдателъ. 3. Стояновъ.

Секретари: { **Зах. Градинаровъ.**
Ив. Златаревъ.
Геор. Пѣневъ.
Антонъ Байчовъ.
Ив. Халачовъ.

Прѣдсѣд.: Ще се гласува. Който не приема чл. 11, както се прочете отъ г-на секретаря, да си вдигне рѣката. (Никой не вдига.) Приема се.

Кога желае Нар. Събрание да стане третото четение на тоя законопроектъ? (Гласове: Подиръ обѣдъ.) Който не приема да стане третото четение на законопроекта подиръ обѣдъ, да си вдигне рѣката. (Никой не вдига.) Приема се.

М-ръ Стамболовъ: Азъ ще моля г-да прѣдставителитѣ, понеже закъснѣхме сега, да се отвори слѣдующето засѣдание въ 3 часа, като ги моля, да стоятъ до крайтъ, до като се свърши работата.

Прѣдсѣд.: Г-да прѣдставители! Има съобщение, че г-нъ градский кметъ се е рѣшилъ да даде единъ банкетъ на г-да прѣдставителитѣ въ недѣля вечерта. Съобщавамъ ви това за знание.

Слѣдующето засѣдание ще бжде въ три часа.

Засѣданието се закрива.

(Закрито въ 12¹/₄ часа сутринта)

Подпрѣдсѣдателъ: П. Славковъ.

Секретари: { **Иор. Симеоновъ.**
Д-ръ Сарж-Ивановъ.
Христю Лѣкарски.
Ат. Гр. Каракашовъ.
Дим. Петковъ.
Д-ръ Стояновичъ.

Стенографъ: Д. Иовевъ.